

Nationaal Coördinator
Terrorisbestrijding en Veiligheid
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Rapportage Integrale aanpak terrorisme

Juni 2022

Inhoud

Inleiding 3

Verwerven

Versterking informatie-uitwisseling: 5

Internationaal: 6

Detectie reisbewegingen: 6

Detectie terroristen en radicalisering in de vreemdelingenketen: 7

Signalering accelerationisme: 8

Voorkomen

Lokale aanpak: 9

Evidence Based Werken: 10

Versterkingsgelden: 11

Landelijk ondersteuningsaanbod: 12

Preventieve bestuurlijke maatregelen: 15

Tegengaan online terroristisch materiaal: 16

Inzet in het buitenland: 18

Aanpak terrorismefinanciering en ongewenste (buitenlandse) financiering: 19

Vorbereiden

Terrorismegevolgbestrijding: 22

Versterking bewaken en beveiligen van personen, objecten en soft targets: 22

Aanpak aanslagmiddelen: 23

Vervolgen

Versterken opsporing en vervolging terrorismeverdachten: 25

Aanpak uitreizigers: 26

Verstevigen aanpak detentie en re-integratie: veilige terugkeer tijdens en na detentie: 27

Samenwerking partners: 28

Werkmodel veilige re-integratie: 29

Inzicht in interventies en recidive: 29

Vreemdelingrechtelijke en nationaliteitsrechtelijke maatregelen: 30

Inleiding

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan een stevige en brede aanpak van terrorisme. Het kabinet blijft ook de komende tijd inzetten op het mitigeren van de risico's voor de nationale veiligheid die uitgaan van personen die radicaliseren of geradicaliseerd zijn. Want hoewel het aantal aanslagen de afgelopen periode significant lager lag dan voorgaande jaren, blijft alertheid geboden. Het dreigingsbeeld verandert en dat betekent dat doorlopend gezien moet worden of binnen het huidige contraterrorismebeleid accenten verlegd dienen te worden. Deze rapportage integrale aanpak terrorisme zet de beleidsmatige inzet op het tegengaan van terrorisme uiteen, over de periode april 2019 tot juni 2022. De peildatum van de cijfers die in de rapportage zijn opgenomen is 1 mei 2022.

Sinds het verschijnen van de laatste rapportage integrale aanpak terrorisme in april 2019 is het dreigingsniveau in Nederland verlaagd van niveau 4 naar 3. Dit betekent dat een aanslag voorstelbaar blijft.¹ In de afgelopen periode vormden aanhangers van het jihadisme een belangrijke terroristische dreiging voor ons land, hoewel de Nederlandse jihadisten niet of nauwelijks in het openbare domein zichtbaar zijn. Ook

bleef oplettendheid geboden rond het accelerationisme, omdat vanuit enkele jonge aanhangers dreiging kan uitgaan. Daarnaast zijn er binnen de radicale onderstroom tegen het gevoerde beleid aanwijzingen voor verdere radicalisering. Hierbij wordt de geweldsdreiging voornamelijk gevormd door individuen en kleine groepen die vatbaar kunnen zijn voor opruiende (online) complottheorieën.

De rapportage integrale aanpak terrorisme zet de inzet uiteen langs de aandachtsgebieden uit de Nationale Contraterrorisme Strategie 2022-2026: verwerven, voorkomen, voorbereiden en vervolgen. Deze combinatie van gericht preventieve, repressieve en curatieve maatregelen staat bekend als de 'brede benadering' en vormt al lange tijd de kern van het Nederlandse contraterrorismebeleid. Binnen de aanpak waren er in verband met veranderingen in het dreigingsbeeld accentverschuivingen nodig. Zo is er extra aandacht voor de dreiging die uit kan gaan van potentieel gewelddadige extremistische eenlingen en, in verband met de psychosociale problematiek die hier kan meespelen, de aansluiting tussen het zorg- en veiligheidsdomein. Verschillende aanslagen

gepleegd door eenlingen in de afgelopen periode vormen hiervoor de aanleiding. Daarnaast vroeg de groeiende rol van het online domein om innovatieve (technologische) oplossingen, zowel voor signalering en detectie als voor het tegengaan van verspreiding van gewelddadig extremistische en terroristische content. Ook is bijzondere aandacht uitgegaan naar de inzet op veilige re-integratie tijdens en na detentie. Naar verwachting zullen de komende tijd verschillende personen vrijkomen die veroordeeld zijn voor terroristische misdrijven, onder wie een aantal mannen en vrouwen die veroordeeld zijn in verband met uitreis naar Syrië en Irak. Aangezien deze rapportage terugblijkt over de periode die valt onder het bereik van de CT-strategie 2016-2020, zijn in deze rapportage eveneens onderwerpen opgenomen die vallen onder de noemer preventie van radicalisering. Zoals uiteengezet in de aanbiedingsbrief bij de CT-strategie 2022-2026 d.d. 20 mei 2022 vallen deze onderwerpen niet meer onder het bereik van de nieuwe CT-strategie.²

¹ Kamerstukken II, 2019-2020, 29754, nr. 536

² Kamerstukken II, 2021-2022, 29754, nr. 641

Op basis van de dreiging, maar ook op basis van ervaring en (internationale) kennisuitwisseling wordt continu gezien of de huidige aanpak nog wel de juiste is. Zo is de afgelopen jaren gebleken dat van acceleratisme in toenemende mate een dreiging uitgaat. Daarnaast zijn er nieuwe vormen van gewelddadig extremisme, vaak in combinatie met extreme anti-overheidssentimenten en complotdenkbeelden, waar een moeilijk te voorspellen geweldsdreiging vanuit gaat. Waar nodig zijn hierop nieuwe maatregelen getroffen. De verbreding van de terrorismeaanpak is zodoende ook een kernpunt van deze rapportageperiode.

1. Verwerven

Het fundament van alle onderdelen van de aanpak van terrorisme en (gewelddadig) extremisme is het tijdig zicht krijgen op en duiden van dreigingen in of tegen Nederland en de Nederlandse belangen in het buitenland. Zonder (inlichtingen)informatie uit open bronnen en informatie uit gesloten bronnen die alleen door de inlichtingen- en opsporingsdiensten kan worden verstrekt is interveniëren, in welk stadium dan ook, onmogelijk. In de rapportageperiode was er onder meer aandacht voor het versterken van informatie-uitwisseling, de detectie van reisbewegingen en het onderkennen van signalen binnen de vreemdelingenketen.

Versterking informatie-uitwisseling

Informatie-uitwisseling en samenwerking, zowel op internationaal, nationaal als lokaal niveau, zijn prioriteiten voor Nederland waar de afgelopen jaren onverminderd hard aan is doorgewerkt. Elke partner die betrokken is bij de aanpak van terrorisme en (gewelddadig) extremisme heeft haar eigen wettelijke

kader waarbij privacy een belangrijke rol speelt. Het ontsluiten, verwerken, analyseren en delen van informatie is van groot belang voor het tijdig onderkennen van potentiële terroristen en het treffen van passende maatregelen en dient te gebeuren binnen die kaders. Zo kan de AIVD op basis van haar wettelijke taken (Wiv 2017) de uitkomsten van (inlichtingen)onderzoek delen om ketenpartners over een dreiging te informeren en in staat te stellen om te handelen en maatregelen te treffen. Dit kan bijvoorbeeld door inlichtingenberichten en ambtsberichten aan partijen zoals het Openbaar Ministerie (OM), de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND), het ministerie van Buitenlandse Zaken en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK).

CT infobox

In 2005 hebben 10 samenwerkingspartners hun krachten gebundeld in strijd tegen terrorisme bij de oprichting van de CT Infobox. De CT Infobox is daarmee een uniek samenwerkingsverband waar relevante CT-informatie van de AIVD, politie, Koninklijke Marechaussee, FIOD, Nederlandse Arbeidsinspectie, MIVD, de Financial Intelligence Unit Nederland, de Immigratie en Naturalisatiedienst, NCTV, Belastingdienst en het Openbaar Ministerie op basis van een convenant en binnen de kaders van de wet bij elkaar wordt gebracht. De CT Infobox wordt gevormd door gemotiveerde en gespecialiseerde medewerkers vanuit deze tien samenwerkingspartners. Het samenwerkingsverband levert een op de operatie gerichte actieve bijdrage aan de strijd tegen terrorisme door vanuit de samenwerkende partners informatie te verzamelen, multidisciplinair te analyseren en naar aanleiding daarvan de partners te adviseren.

In 2019 is bij de CT Infobox een programma van doorontwikkeling gestart, waarbij het doel is bovengenoemde geautomatiseerd aan te leveren. Hierdoor is de informatiedeling sneller en effectiever geworden en is de slagkracht van de CT Infobox vergroot waardoor de CT Infobox ook in staat is geweest om een significante bijdrage te leveren in de informatiedeling en advisering over subjecten in het toenemende rechtsextremistische spectrum. Daarnaast zijn er nieuwe producten gelanceerd waardoor terroristische subjecten sneller kunnen worden onderkend in de migratiestroom, in ongebruikelijke financiële transacties en in fraudezaken. De bijdrage en het belang van de CT Infobox in de bestrijding van terrorisme is daarmee sterk toegenomen. De verwachting is dat de bijdrage de aankomende jaren nog verder zal stijgen door de uitvoering van het programma van doorontwikkeling. Een belangrijk doel is daarbij dat er een continue informatiepositie wordt gerealiseerd ten aanzien van alle onderkende terroristische subjecten om op basis daarvan de samenwerkende partners te adviseren.

Internationaal

Om informatie-uitwisseling te bevorderen en capaciteitsopbouw in derde landen te ondersteunen, maakt Nederland gebruik van een internationaal diploma-

tiëk netwerk van CT-experts in verschillende regio's. Dit netwerk beslaat een zestal regio's (de Westelijke Balkan, Noord-Afrika, West-Afrika, Hoorn van Afrika, Midden-Oosten, en Zuidoost-Azië) en een aantal bilaterale posities in landen en organisaties (Marokko, Turkije, VS, VN, EU). Zo wordt doorlopend geïnvesteerd in de bilaterale dialoog over CT-beleid met derde landen, waarin de uitwisseling van kennis en expertise centraal staat. Nederland benadrukt daarbij het belang van een gebalanceerde aanpak van terrorisme, met oog voor preventie en grondoorzaken van gewelddadig extremisme. Hierbij is een grote rol voor het maatschappelijk middenveld en lokale gemeenschappen weggelegd.

De uit het internationale diplomatieke netwerk verkregen informatie is waardevol gebleken bij het maken van nationaal beleid, het bepalen van posities in internationale fora en het beoordelen van CT-gereleerde activiteiten door bijvoorbeeld de VN en de EU in verschillende terrorisme-hotspots in de wereld. Deze solide informatiepositie heeft er mede voor gezorgd dat Nederland zich de afgelopen jaren internationaal heeft ontwikkeld tot gewaardeerde en kundige CT-partner.

Detectie reisbewegingen

De afgelopen jaren zijn in EU-verband, mede op initiatief van Nederland, grote stappen gezet met betrekking tot het optimaliseren van informatie-uitwisseling door de daartoe bevoegde instanties binnen de EU, maar ook tussen EU- en derde landen. Speciale aandacht is er daarbij voor de detectie van reisbewegingen van bijvoorbeeld uitreizigers.

In het verlengde daarvan wordt er momenteel geïnvesteerd in het meer uniform maken van de aanpak van de CT-dreiging in migratiestromen. Voorbeelden daarvan zijn de in november 2021 overeengekomen procedure voor intensivering van de veiligheidsschecks gericht op personen die de EU-grenzen zijn gepasseerd naar aanleiding van de ontwikkelingen in Afghanistan en de inspanningen die worden gepleegd voor het onderling erkennen van inreisverboden.

Detectie reisbewegingen

- In juni 2019 is de wet ‘Gebruik van passagiersgegevens voor de bestrijding van terroristische en ernstige misdrijven’ (PNR-wet) in werking getreden.
- Op die datum is ook de Passagiersinformatie-eenheid Nederland (Pi-NL) operationeel geworden. Deze eenheid geeft de bevoegde instanties meer zicht op reisbewegingen van luchtvaartpassagiers en draagt zo bij aan voorkomen, opsporen, onderzoeken en vervolgen van ernstige criminaliteit en terroristische misdrijven. Deze bevoegde instanties, zoals politie en openbaar ministerie, kunnen rechtsreeks bij de Pi-NL informatie vorderen. Ook vergelijkt de Pi-NL gegevens van luchtvaartpassagiers met databanken (op dit

moment het Schengen

Informatie Systeem) en indien nodig met zorgvuldig samengestelde sets van risicocriteria.

- Vanaf haar oprichtingsdatum tot en met 31 december 2021 (2,5 jaar) heeft de Pi-NL in ruim **36.000** gevallen passagiersinformatie aan bevoegde instanties verstrekt. Deze verstrekkingen kwamen voor het merendeel voort uit vorderingen van Nederlandse bevoegde instanties en uit signaleringen in het Schengen Informatie Systeem, vanwege mogelijke betrokkenheid bij een ernstig misdrijf van betreffende personen.
- Ongeveer **twee derde** van deze verstrekkingen had betrekking op passagiers op intra-EU vluchten.

In 2021 is de PNR-wet geëvalueerd door het WODC.³ In het algemeen toont het rapport een positief beeld van de bijdrage die de PNR-wet levert aan het voorkomen, onderzoeken, opsporen en vervolgen van terroristische misdrijven en zware criminaliteit. De oprichting van de Pi-NL als één informatiepunt versoepelt het vorderen van passagiersgegevens door opsporings-

instanties. De PNR-wet heeft nieuwe mogelijkheden voor onderzoek en opsporing gecreëerd, zoals de mogelijkheid om vooraf te beoordelen welke passagiers bij aankomst in of vertrek uit Nederland moeten worden onderworpen aan nader onderzoek. De functionaris gegevensbescherming van de Pi-NL rapporteert jaarlijks over de uitvoering van de waarborgen voor gegevensbescherming. In grote lijnen was het oordeel

hierover in 2019 en 2020 positief. De geïdentificeerde verbeterpunten worden in overleg met de functionaris gegevensbescherming opgepakt door de Pi-NL.

In de rapportageperiode is verder gewerkt aan de implementatie van nieuwe en vernieuwde Europese systemen zoals SIS, EUVIS, EES en ETIAS. Deze systemen en interoperabiliteit ertussen moeten er onder andere voor zorgen dat er beter informatie-uitwisseling plaatsvindt en risico's ten aanzien van illegale migratie, openbare orde of de nationale veiligheid eerder gemitigeerd kunnen worden.

Detectie terroristen en radicalisering in de vreemdelingenketen

Binnen de migratieketen zijn alle organisaties alert op signalen die de nationale veiligheid kunnen raken. Om de kans te vergroten dat signalen van radicalisering en/of terrorisme vroegtijdig worden opgemerkt en opgepakt, heeft de migratieketen de afgelopen periode blijvend ingezet op samenwerking, informatiedeling en het veiligheidsbewustzijn bij medewerkers en partners in de migratieketen. Dit heeft betrekking op de asielprocedure bij de Immigratie- en

³ WODC, Evaluatie PNR- wet (oktober 2021)

Naturalisatiedienst (IND), op de periode van opvang door het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA), op een adequate overdracht van relevante informatie aan de gemeente bij uitplaatsing van statushouders en ook op signalen die tijdens de vertrekprocedure opgepikt kunnen worden door de Dienst Terugkeer en Vertrek (DT&V). Binnen de migratieketen worden via een meldstructuur signalen dat een vreemdeling mogelijk een gevaar vormt voor de nationale veiligheid via de IND doorgegeven aan de politie en/of inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

In de asielprocedure is een speciaal proces voor identificatie en registratie ingericht voor asielzoekers. Aansluitend op de identificatie- en registratie door de Afdeling Vreemdelingenpolitie, Identificatie en Mensenhandel (AVIM), screent de IND asielzoekers en reizigers op basis van de informatie uit het identificatie- en registratieproces, het aanmeldformulier, het aanmeldgehoor en eventuele informatie van derden alsmede informatie die voort kan komen uit een naslag op sociale media. Ook in de opvang van het COA, tijdens de vertrekprocedure, tijdens detentie en in de gemeente is er aandacht voor signalen die relevant kunnen zijn voor de nationale veiligheid. Ook signalen die buiten het asielproces worden onderkend, bijvoorbeeld bij een aanvraagprocedure

voor een reguliere verblijfsvergunning, worden via de meldstructuur gedeeld met de politie en/of inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Signalering accelerationisme

Het fenomeen van accelerationistische, rechts-extremistische netwerken op het internet is al sinds eind 2019 in verscheidene publicaties beschreven, zo ook in het meest recente Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 56 van de NCTV en het jaarverslag van de AIVD. Het accelerationisme is een rechts-extremistische ideologie die via diverse – voornamelijk besloten – sociale media platformen wordt verspreid. Binnen het bredere rechts-extremistische spectrum in Nederland gaat de meeste geweldsdreiging uit van deze beweging. Het gaat om een paar honderd Nederlandse jongeren die zich op heimelijke online communicatieplatforms begeven waar het accelerationistische gedachtegoed wordt gepropageerd. De inschatting blijft dat van enkelen een geweldsdreiging kan uitgaan. Doordat zich veel online en op het besloten deel van het internet afspeelt, men veiligheidsbewust is en de netwerken erg veranderlijk zijn, blijft signalering lastig. De reguliere (offline) signaleringsstructuren lijken dan ook minder effect te sorteren. Het investeren in het (online) signaleren en identificeren door de politie en/of inlichtingen- en veiligheids-

diensten is dan ook benoemd tot prioriteit. In de vorige kabinetsperiode zijn de eerste noodzakelijke middelen vrijgemaakt ter versterking van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, onder andere met als doel om extra onderzoek naar rechts-extremisme en de samenhangende geweldsdreiging te doen. Daarnaast is, om partners bewust te maken van deze dreiging en handelingsvaardigheid te bevorderen, kennis en informatie gedeeld en ter beschikking gesteld aan (lokale) professionals.

2. Voorkomen

Het Rijk draagt samen met lokale partners verantwoordelijkheid voor het functioneren van de aanpak van terrorisme en (gewelddadig) extremisme en, met als doel radicalisering tegen te gaan en terroristische aanslagen te verijdelen. De preventieve aanpak van radicalisering⁴ waarover de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) de Kamer recentelijk heeft geïnformeerd, maakt hiervan onderdeel uit. Binnen deze aanpak wordt nauw samengewerkt door de departementen in het sociale domein, zoals SZW, OC&W en VWS.

De integrale aanpak van terrorisme en (gewelddadig) extremisme is ideologie-neutraal en kan waar nodig worden verbreed om mogelijke nieuwe verschijningsvormen aan te pakken. Dit betekent dat zoveel mogelijk wordt aangesloten bij bestaande structuren voor samenwerking, signalering en interventie wanneer betrokken partijen zich geconfronteerd zien met andere vormen van gewelddadig extremisme en radicalisering. Om overlap in de aanpak te voorkomen

wordt aangesloten bij de brede preventie-aanpak van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV), waarbij ingezet wordt op het voorkomen dat jongeren de criminaliteit ingaan of draaideurcriminelen worden.

De lokale aanpak, de doorontwikkeling van het landelijke ondersteuningsaanbod, de aanpak van potentieel gewelddadige extremistische eenlingen (PGEE), interventies gericht tegen terrorismefinanciering en het tegengaan van de verspreiding van online extremistisch en terroristisch materiaal waren belangrijke speerpunten in de periode die deze rapportage beslaat. Deze inzet wordt hieronder verder toegelicht.

Lokale aanpak

Gemeenten hebben als bevoegd gezag voor openbare orde en veiligheid een cruciale rol in het tegengaan van radicalisering en het reduceren van dreiging die uit kan gaan van extremistische personen.

⁴ Kamerstukken II, vergaderjaar 2021/22, 29754, nr. 623

In hun rol van regievoerder werken gemeenten samen met een groot aantal partners die samenkomen in het lokale casusoverleg om in een vroegtijdig stadium te kunnen signaleren, duiden en waar nodig en mogelijk te interveniëren. Bij ernstige vormen van dreiging kan de AIVD in een ambtsbericht informatie delen. Wanneer signalen over mogelijke radicalisering bij politie en/of gemeenten binnenkomen, kunnen deze besproken worden in het casusoverleg radicalisering.

Casusoverleg radicalisering

Dit is een multidisciplinair overleg waarin informatie wordt uitgewisseld en afstemming plaatsvindt voor het nemen van maatregelen tegenover personen die in verband kunnen worden gebracht met radicalisering, gewelddadig extremisme of terroristische activiteiten. Het betreft een combinatie van op individueel niveau toegespitste interventies, kortweg: de persoonsgerichte aanpak.

Vaste deelnemers casusoverleg: Gemeente, Openbaar Ministerie, Nationale Politie, Reclassering, Raad voor de Kinderbescherming.

Mede dankzij de ondersteuning van het Rijk heeft de lokale aanpak de afgelopen jaren een professionaliseringsslag gemaakt. Gemeenten en ketenpartners hebben in toenemende mate gebruik gemaakt van allerlei instrumenten die door de jaren heen zijn ontwikkeld, elk met een eigen doel, zoals bijvoorbeeld ten behoeve van het inschatten van (gewelds)risico's en het vormgeven van een plan van aanpak. In enkele regio's hebben pilots gedraaid om te kijken hoe deze instrumenten ook integraal binnen de persoonsgerichte aanpak kunnen worden gebruikt en in sommige gevallen gebeurt dit inmiddels. Een recent voorbeeld van genoemde professionaliseringsslag betreft de verderop in deze rapportage beschreven landelijke uitrol van het Werkmodel Veilige Re-integratie ter ondersteuning van de integrale persoonsgerichte aanpak radicalisering en gewelddadig extremisme. Ook in het buitenland onderstreept Nederland het belang van de lokale aanpak en biedt het capaciteitsopbouw aan partners op dit gebied.

Met de opkomst van nieuwe fenomenen en andere vormen van gewelddadig extremisme (bijvoorbeeld het accelerationisme⁵) heeft de lokale aanpak 'meebewogen' met de veranderingen in het dreigingsbeeld. Zo is er binnen het opleidingsaanbod van het Rijksopleidingsinstituut tegenaan Radicalisering (ROR)

veel belangstelling vanuit gemeenten voor de trainingen in relatie tot het thema rechts-, links- en milieu-extremisme, om hier waar nodig op te kunnen acteren.

De Covid-19 pandemie is van invloed geweest op de lokale aanpak, met name in de fases van de pandemie waarbij er strenge corona-regels golden. Hierdoor konden veel fysieke bijeenkomsten en werksessies, bijvoorbeeld in het kader van deskundigheidsbevordering, geen doorgang hebben. Naarmate de pandemie vorderde, heeft het digitale werken steeds meer zijn intrede gedaan.

Wetsvoorstel gegevensverwerking

Het streven is dat voor de zomer het wetsvoorstel gegevensverwerking persoonsgerichte aanpak van radicalisering en terroristische activiteiten aan de Tweede Kamer wordt aangeboden. Het voorstel voorziet, onder meer, in een wettelijke grondslag voor de verwerking van persoonsgegevens binnen de casusoverleggen en in een wettelijke regietaak voor het college van burgemeester en wethouders.

⁵ Accelerationisme is het extreemrechtse gedachtegoed waarbij het creëren of versnellen van chaos wordt nagestreefd, om zo een rassoorlog en de vervanging van de democratie door een witte etnostaat te bespoedigen.

Evidence Based Werken

In de zomer van 2019 is de toolkit Evidence Based Werken (EBW) gelanceerd. De Toolkit is ontwikkeld door de NCTV en SZW, waaronder de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS) en dient om meer zicht te krijgen op werkzame elementen en effecten van interventies ter preventie van radicalisering. Hiernaast is de toolkit een praktisch hulpmiddel voor onder meer gemeenten die hun interventie op het gebied van de aanpak van radicalisering willen evalueren. De focus ligt op de onderbouwing en evaluatie van interventies en het verkrijgen van inzichten in de werkzame elementen van dergelijke interventies. In de toolkit bevindt zich een quickscan voor programma's om de aanpak van radicalisering als geheel onder de loep te nemen en verschillende tools, formats en checklists voor drie type evaluaties: planevaluatie, procesevaluatie en effectevaluatie.

De Toolkit levert hiermee een belangrijke bijdrage aan de effectiviteit van de aanpak van radicalisering en extremisme. Aanvankelijk leidde de toolkit tot meer evaluatie-inspanningen bij gemeenten, maar uiteindelijk konden in 2020 en 2021 als gevolg van de Covid-19 pandemie slechts enkele van de in totaal dertien voorgenomen evaluaties worden uitgevoerd.

Toolkit EBW

- Sinds 2020 wordt gewerkt met een klankbordgroep, waarin zeven gemeenten worden vertegenwoordigd die meerdere keren per jaar bij elkaar komen en waarin onderlinge ervaringen met elkaar worden gedeeld.
- Voor enkele tientallen deelnemers, waaronder gemeenten, zijn sinds 2020 webinars in het kader van Evidence Based Werken (EBW) georganiseerd.
- Sinds 2021 wordt een training EBW door het Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR) voor gemeentebambtenaren en professionals in het werkveld van radicalisering en extremisme aangeboden.
- In 2021 is een introductiefilm opgenomen over nut, noodzaak en gebruik van de evaluatietoolkit voor gemeenten. De film neemt de gebruiker meer in de vele mogelijkheden van de toolkit EBW.
- In 2021 is een onderzoek afgerond naar de inventarisatie en analyse van reeds uitgevoerde evaluaties door of in opdracht van gemeenten (Wat werkt bij preventie van radicalisering?).
- In 2021 en 2022 wordt er gewerkt met een consortium van experts die advies op maat geven aan gemeenten. De experts richten zich op het proactief benaderen, ondersteunen, coachen en adviseren van gemeenten op het gebied van EBW.
- In april 2022 is een landelijk gecoördineerde effectevaluatie afgerond van het Under Pressure Programma van Diversion, dat zich inzet voor de versterking van weerbaarheid van jongeren in de omgang met nepnieuws en desinformatie. De effectevaluatie geeft inzicht in werkzame elementen en effecten van dit programma, waarna een rapport is gepubliceerd en de resultaten in een open sessie met gemeenten en het Rijk zijn gedeeld.
- In het kader van doorontwikkeling zal de toolkit EBW in 2022 worden geëvalueerd, om het bestaande aanbod te verbeteren en uit te breiden met voorbeelden en ondersteuning van gemeenten voor complexe en opkomende thema's.

Versterkingsgelden

Versterkingsgelden

Vanaf 2019 is per jaar gemiddeld bijna **7,2** miljoen euro Rijksgelden toegewezen aan **19** centrumgemeenten (hoofdaanvragers Versterkingsgelden). Het geld is bedoeld voor het bestrijden en verzwakken van extremistische bewegingen in Nederland, het voorkomen van aanwas en het tegengaan van radicalisering.

De afgelopen jaren zijn gemeenten waar de problematiek van radicalisering en extremisme het meest speelt intensief ondersteund, onder andere met de Versterkingsgelden. Sinds 2019 hebben de Versterkingsgelden een landelijke dekking, in de zin dat door elke gemeente in Nederland via de centrumgemeenten er een beroep op wordt gedaan. Gemeenten gebruiken de Versterkingsgelden voor de verschillende onderdelen van hun lokale aanpak, om 'de basis op orde' te hebben en te houden en om te innoveren en de aanpak toekomstbestendig te maken. Het betreft de volgende onderdelen:

- Activiteiten gericht op het analyseren van de lokale problematiek.
- Activiteiten voor de persoonsgerichte aanpak van geradicaliseerde personen en van (ex) gedetineerden die worden verdacht van of veroordeeld zijn voor terrorisme gerelateerde delicten.
- De opbouw van maatschappelijke netwerken en netwerken van sleutelfiguren. om te komen tot (behoud) van een goede vertrouwensrelatie.
- Activiteiten die bijdragen aan deskundigheidsbevordering of voorlichting van lokale of regionale netwerken van professionals.
- Gerichte preventie-activiteiten voor personen die aan het begin staan van een radicaliseringsproces en de directe omgeving van deze personen. Het betreft veelal een individuele maatwerkaanpak, waarin de sociale context een belangrijk onderdeel vormt. Bijvoorbeeld door het bieden van begeleiding naar een (alternatief) sociaal netwerk, toekomstperspectief en familieondersteuning.
- Generieke preventie-activiteiten voor specifieke groepen of individuen die mogelijk vatbaar zijn voor radicalisering. Voor deze specifieke groepen en individuen is het van belang hun weerbaarheid verder te versterken ter preventie van radicalisering. Bijvoorbeeld via opvoedingsondersteuning en weerbaarheidstrainingen.

- De evaluatie van interventies, om meer inzicht te krijgen in wat werkt zodat de preventieve aanpak steeds verder kan worden doorontwikkeld.

Landelijk ondersteuningsaanbod

Vanuit de Rijksoverheid is een landelijk ondersteuningsaanbod beschikbaar ter bevordering van de handelingsvaardigheid van ketenpartners en professionals, zowel in het veiligheids- als het sociale domein. Hierbij is aandacht voor alle vormen van extremisme en terrorisme, uit welke ideologische hoek dan ook. De landelijke ondersteuningsfaciliteiten zijn hierna beschreven.

Landelijk Steunpunt Extremisme

Het Landelijk Steunpunt Extremisme (LSE) biedt hulp aan burgers en professionals die te maken hebben met radicalisering en extremisme. Het LSE koppelt praktijkervaringen aan (wetenschappelijke) kennis en verrijkt zodoende continu zijn werkwijzen. De opgebouwde kennis en ervaring stelt het LSE beschikbaar aan de belanghebbenden. In de afgelopen jaren heeft het LSE een toename geconstateerd in vragen rondom complottheorieën, anti-overheidsextremisme en rechtsextremisme. In 2021 is in een onderzoek door Radar Advies geconcludeerd dat de aangeboden diensten, Forsa (individuele ondersteu-

ning) en familieondersteuning, positief bijdragen aan de aanpak van radicalisering.

LSE

- Het LSE wordt jaarlijks gesubsidieerd.
- Gedurende de jaren 2019-2021 zijn jaarlijks gemiddeld **19** individuen en **32** families begeleid.
- In 2019 en 2020 waren er jaarlijks gemiddeld **110** consultaties. In 2021 steeg dit aantal naar **394**.

Rijksopleidingsinstituut tegengaan Radicalisering (ROR)

Het ROR traint professionals bij de (semi-)overheid, zoals gemeenteambtenaren en professionals in de zorg, de GGZ, het onderwijs en welzijn. Daarmee voorziet het ROR hen van actuele kennis en kunde over radicalisering en extremisme en draagt het instituut bij aan een veilige samenleving. In de afgelopen jaren heeft het ROR een aantal nieuwe trainingen ontwikkeld, bijvoorbeeld Socratische gespreksvoering, een extra verdieping op Islamistisch extremisme, Rechts-, links- en milieuextremisme, Interculturele professionaliteit, Omgaan met Extreme

Idealen en Training Evidence Based Werken. Daarnaast zijn ook andere leervormen toegepast, zoals masterclasses, podcasts en leerchuncks. Bijna alle trainingen zijn zowel online als fysiek op locatie te volgen. Een groot deel van de trainingen zijn geaccrediteerd door het Stichting Kwaliteitsregister Jeugd en het Maatschappelijk registerplein. Het streven is in 2022 alle trainingen geaccrediteerd te hebben.

De aantallen trainingen die zijn gegeven door het ROR aan gemeenten

2019: 261

2020: 156

2021: 350

daarnaast **9** PGE trainingen aan Politie en **15** trainingen aan IND, COA en DTenV

Versterken weerbaarheid en preventie van radicalisering

Het ministerie van SZW legt in de aanpak preventie van radicalisering, zoals geschetst in de Kamerbrief van 19 november 2021, de nadruk op het vergroten van de veerkracht en weerbaarheid van personen en groepen die mogelijk vatbaar zijn voor radicalisering en die door hun gedragingen de sociale stabiliteit

kunnen aantasten. De aanpak richt zich voornamelijk op een doelgroep die aangemerkt kan worden als 'vatbaar' voor radicalisering, om te voorkomen dat deze personen radicaliseren of verder gaan in het radicaliseringsproces. In deze aanpak ondersteunt SZW onder andere gemeenten, die werken op basis van een lokale integrale aanpak. De afgelopen jaren is aan gemeenten vanuit de Versterkingsgelden gemiddeld 1,5 miljoen euro per jaar beschikbaar gesteld voor preventie van radicalisering en het versterken van de weerbaarheid van kwetsbare groepen. Uitgangspunt van deze aanpak zijn interventies die bewezen effect hebben op het voorkomen van radicalisering, zoals opvoedondersteuning, trainingen en coaching voor kwetsbare jongeren, theaterinterventies en jeugdwerk gericht op preventie radicalisering.

SZW ondersteunt gemeenten ook met advisering en ondersteuning op maat door de Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS).

Expertise-unit Sociale Stabiliteit (ESS)

In het kader van het voorkomen van radicalisering heeft ESS een aantal activiteiten gerealiseerd:

- Er zijn **149** gemeenten geadviseerd, o.a. in het kader van de Versterkingsgelden en Evidence Based Werken.
- In 2021 heeft het kennislab extreemrechts plaatsgevonden. **20** gemeenten hebben hieraan deelgenomen en (praktijk)kennis uitgewisseld.
- In opdracht van ESS is de factsheet Extreemrechts in Nederlandse gemeenten (door)ontwikkeld en modulair uitgebracht, met aandacht voor het radicaliseringsproces en online ontwikkelingen.
- Het thema preventie radicalisering is in 2019 meegenomen in de behoeftepeiling onder **300** deelnemers uit verschillende gemeenschappen en geagendeerd binnen de kennisnetwerken van ESS.
- In samenwerking met de NCTV heeft ESS in 2019 een handreiking Veilige Moskee gepubliceerd, over de omgang met concrete spanningen en vijandige acties gericht tegen moskeeën. De handreiking stond centraal in 12 regionale bijeenkomsten met totaal **175** deelnemers.

Naast de directe ondersteuning aan gemeenten wordt ook ondersteuning geboden door hulp aan jeugdprofessionals, via de inzet van Platform Jeugd preventie Extremisme en Polarisatie (JEP).

JEP

De activiteiten van Platform JEP richten zich op de ondersteuning bij het versterken van de veerkracht en weerbaarheid van jeugdprofessionals, zodat zij op hun beurt kunnen bijdragen aan veerkrachtige en weerbare jeugd. Dit gebeurt via het versterken van kennis, expertise en vaardigheden, o.a. via Advies op Maat, de training Omgaan met Extreme Idealen (OMEI) en de Werkateliers Informatie uitwisselen, die ter preventie van radicalisering worden georganiseerd.

Hiernaast biedt JEP een platformfunctie voor het uitwisselen van ervaringsverhalen en good practices via de Expertpool, het JEPzine, social media en een podcastserie. Tenslotte wordt de domeinoverstijgende samenwerking op landelijk en lokaal niveau met het Landelijk Netwerk Preventie Radicalisering en het Stappenplan Jongerenwerk & Onderwijs Samen (JOS) versterkt.

Stichting School en Veiligheid (SSV)

SSV ontwikkelt en verzorgt trainingen over radicalisering voor het primair- en voortgezet onderwijs en het MBO. De afgelopen periode is gekeken op welke wijze de actuele maatschappelijke ontwikkelingen (zoals de gepolariseerde maatschappij en anti-overheidssentimenten) onderdeel kunnen worden van het trainings- en ondersteuningsaanbod van SSV. Wat op deze thema's van docenten verwacht wordt is, behalve op globaal kennisniveau over de verschijningsvormen en ontwikkelingen, in de dialoog met jongeren namelijk niet principieel verschillend.

SSV heeft als vervolg op de aanslag op Samuel Paty (in Parijs 2020) een aantal ondersteunende activiteiten ontplooid waaronder een webinar in samenwerking met het project 'TerInfo' over de vrijheid van meningsuiting. TerInfo biedt handvatten om terrorisme en politiek geweld bespreekbaar te maken in de les; SSV voegt daaraan de pedagogische invalshoek toe.

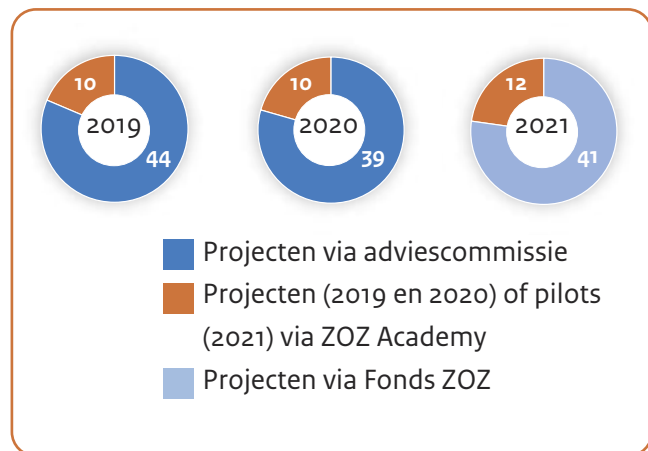
SSV

Overzicht aantal uitgevoerde trainingen 2019 t/m maart 2022. Ten tijde van de coronacrisis is het trainingsaanbod ook online beschikbaar gesteld.

Fonds ZOZ

Fonds ZOZ is een onafhankelijk themafonds dat jaarlijks subsidie ontvangt van het ministerie van JenV en dat culturele initiatieven ondersteunt die kritische (zelf)reflectie stimuleren. De doelstellingen van het fonds zijn het verzwakken van de aantrekkingskracht van gewelddadig extremisme, het op langere termijn wegnemen van de voedingsbodem voor extremisme en radicalisering en het versterken van de weerbaarheid van (kwetsbare) jongeren. Daarbij is aandacht voor bredere sentimenten in de Nederlandse samenleving en wordt de verbinding gelegd tussen nationale en lokale initiatieven, door middel van verhalen die raken, schuren, verbinden of aan het denken zetten.

Aanpak potentieel gewelddadige extremistische eenlingen (PGEE)

In de afgelopen jaren zijn in Europa verhoudingsgewijs veel aanslagen gepleegd door alleenhandelende daders. In een aantal gevallen is achteraf vastgesteld dat bij deze personen (ook) sprake was van psychosociale problematiek. Daarom is voor een effectieve aanpak van deze categorie personen de afgelopen drie jaar ingezet op maatwerk. Door stevige samenwerking tussen gemeenten, GGZ, en andere (keten)partners zoals politie, kunnen tijdig passende maatregelen worden genomen om de persoon de juiste hulp te bieden en verder afglijden of incidenten te voorkomen. Daarbij worden maatregelen besproken langs drie hoofdlijnen, namelijk: risicotaxatie en toezicht, kennisdeling tussen het zorg- en veiligheidsdomein en passende zorg en ondersteuning. Deze hoofdlijnen dragen bij aan vroegsignalering en aan de doelstelling om risico's zo mogelijk met zorg en ondersteuning te mitigeren.

Team Dreigingsmanagement

Bij de aanpak van PGEE kan een beroep worden gedaan op het Team Dreigingsmanagement (TDM). In dit team werken politie- en zorgprofessionals samen om het risico op geweld vanuit PGEE goed te kunnen duiden. Doel is het verminderen of wegnemen van de

dreiging die uitgaat van deze personen in Nederland en het voorkomen van escalatie. Het TDM werkt volgens het Stelsel Bewaken en Beveiligen primair voor het Rijksdomein, maar staat ook de regionale politie-eenheden bij als landelijk expertisecentrum PGEE.

Preventieve bestuurlijke maatregelen

Om de dreiging van individuele personen weg te nemen of tegen te gaan kan de overheid preventieve bestuurlijke maatregelen nemen. Het gaat bijvoorbeeld om maatregelen op grond van de Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding of om maatregelen op grond van de Paspoortwet.

Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding

De Tijdelijke wet bestuurlijke maatregelen terrorismebestrijding (Twbmt) kan worden ingezet als de vrijheid van een persoon wiens gedragingen in verband kunnen worden gebracht met terroristische activiteiten of de ondersteuning daarvan tijdelijk moet worden beperkt omwille van bescherming van de nationale veiligheid. Dit kan bijvoorbeeld door het opleggen van een gebieds-, contact- of uitreisverbod of met een meldplicht. Daarnaast maakt de bevoegdheid om een beschikking te weigeren of in te trekken, indien een ernstig gevaar bestaat dat deze worden

gebruikt voor terroristische activiteiten, onderdeel uit van de Twbmt.

In februari 2022 is de werkingsduur van de Twbmt verlengd. Het tijdelijke karakter van de wet is bij de verlenging behouden gebleven en de wet zal tenminste tot 1 maart 2027 onderdeel uitmaken van het instrumentarium van bestuurlijke maatregelen ten behoeve van terrorismebestrijding.

Paspoortwet

Een paspoort kan op grond van artikel 23 van de Paspoortwet worden geweigerd of vervallen worden verklaard wanneer het gegronde vermoeden bestaat dat de betrokken persoon buiten het Koninkrijk handelingen zal verrichten die een bedreiging vormen voor de veiligheid en andere gewichtige belangen van het Koninkrijk.

De inzet op het signaleren van paspoorten van personen die conform artikel 23 van de Paspoortwet een bedreiging vormen is en wordt voortgezet. Hierbij wordt doorlopend beoordeeld of de noodzaak van een paspoortmaatregel in individuele gevallen blijft bestaan. Wanneer het gegronde vermoeden van uitreis niet langer bestaat, wordt de signalering opgeheven.

Aantallen pp maatregel

Het aantal actieve signaleringen op 1 mei 2022 is **157**. Sinds 1 april 2019 is in **37** gevallen de signalering opgeheven.

Tegengaan online terroristisch materiaal

Nederland zet zich nationaal en internationaal in om de verspreiding van terroristisch materiaal online tegen te gaan. Hiervoor is onder meer de Internet Referral Unit (IRU) ingericht, die zich in de rapportage periode richtte op het detecteren van jihadistische content. Door middel van zogenaamde referrals worden internetbedrijven verzocht deze te toetsen aan de eigen gebruikersvoorwaarden en te verwijderen. Met de komst van de Autoriteit Terroristisch en Kinderpornografisch Materiaal (ATKM) is besloten de werkzaamheden van de IRU na 2022 uit te faseren. Het ATKM gaat zich richten op alle vormen van terroristisch materiaal.

Cijfers IRU

In 2020 heeft de IRU na een eerste selectie ongeveer **1350** online uitingen kritisch beoordeeld. In ruim **700** gevallen heeft dit geleid tot een verwijderverzoek. In 2021 betrof het **1150** uitingen waarvan in **855** gevallen een verwijderverzoek is gedaan.

2020

Uitingen beoordeeld

Verwijderingsverzoeken

2021

Uitingen beoordeeld

Verwijderingsverzoeken

Met de publicatie van de EU-verordening ter voorkoming van de verspreiding van terroristisch online materiaal (TOI) in 2021, is deze aanpak verder verstrekt. De TOI-verordening introduceert een grensoverschrijdend verwijderbevel binnen de EU. Op basis daarvan internetbedrijven verplicht kunnen worden terroristisch onlinemateriaal binnen een uur te verwijderen.

Nederland zal net als andere lidstaten een bevoegde autoriteit inrichten die toezicht houdt op het naleven van de verordening door de internetsector. Deze autoriteit kan aan internetbedrijven verwijderbevelen versturen en indien de verplichtingen uit de verordening niet worden nageleefd, boetes uitdelen.

In de rapportage periode zijn de onderhandelingen in EU-verband over de Verordening afgerond, is de nationale implementatie wetgeving voorbereid en is de inrichting van de autoriteit ter hand genomen. Nederland heeft zich, in lijn met de motie van de leden Van Nispen-Van Toorenburg, tijdens de EU-onderhandelingen sterk gemaakt voor voldoende rechtswaARBorgen voor internetbedrijven en internetgebruikers alsmede voor de mogelijkheid van rechtsgang in eigen land. De definitieve tekst van de Verordening doet recht aan deze Nederlandse inzet.

Aangezien het verwijderen van terroristisch online-materiaal raakt aan de vrijheid van meningsuiting, wordt de autoriteit als zelfstandig bestuursorgaan ingericht. Zo kan er geen sprake zijn van politieke beïnvloeding bij de beslissing of terroristisch materiaal wel of niet dient te worden verwijderd. De TOI-verordening is van toepassing op alle soorten terroristisch onlinemateriaal. De autoriteit zal in Nederland

naast terroristisch materiaal ook toezicht houden op het voorkomen van de verspreiding van kinderpornografisch materiaal. Naar verwachting is de autoriteit in de loop van 2022 operationeel. De IRU-taak om verwijderverzoeken te verzenden aan internetbedrijven gaat dan over naar de autoriteit.

Tegen de achtergrond van de dreigingsontwikkeling gedurende de rapportageperiode, waarbij naast jihadisme, ook rechtsextremisme (accelerationisme) en anti-overheidsextremisme zich op het internet manifesteren, heeft Nederland het voortouw genomen om samen met andere EU-lidstaten de online aanpak te intensiveren. Verkend wordt of, naast de TOI-verordening, aanvullende inspanningen nodig en mogelijk zijn ten aanzien van bijvoorbeeld zogenaamde alt-tech platformen, waarop content moderering vrijwel geheel afwezig is, en ten aanzien van aanbevelingsalgoritmen, waarvan bekend is dat deze de verspreiding van extremistische en terroristische boodschappen over het internet aanzienlijk kunnen versterken.

Nationaal hebben de AIVD, MIVD, KMar NP en NCTV in het Programma Integrale Aanpak Open Source Terrorisme en Extremisme, dat dit jaar afloopt, een stevige impuls gegeven aan de gezamenlijke

OSINT-capability in het CT-domein. Door te investeren in onder andere kennisdeling, opleiding, tooling, en arbeidsmarktprofieling zijn randvoorwaarden gecreëerd voor een organisatie overstijgend OSINT-netwerk dat kan inspelen op de snelle ontwikkelingen in het online domein. Afgesproken is om de met het Programma gerealiseerde intensivering in de loop van dit jaar te borgen in de reguliere werkzaamheden van de betrokken operationele partners.

OSINT

- OSINT staat voor Open Source Intelligence en refereert aan het verzamelen van informatie (intelligence) op het openbare deel van het internet.
- Het open-internet wordt steeds vaker door terroristen gebruikt om terroristisch materiaal te verspreiden met als doel angst te zaaien, mensen te rekruteren of te inspireren.
- Door OSINT-onderzoek te doen, binnen de daarvoor geldende wettelijke kaders, door zowel de overheid als door sociale media platformen zelf, wordt getracht de aanwezigheid van dit soort materiaal op het open internet te verminderen.

Inzet in het buitenland

Interne veiligheid is direct afhankelijk van externe veiligheid. De terroristische dreiging is grensoverschrijdend en het tegengaan van nieuwe dreigingen is een gezamenlijke uitdaging. Internationale samenwerking, informatie-uitwisseling en capaciteitsopbouw zijn daarom van belang. Nederland heeft dit ook in de afgelopen periode actief uitgedragen in het Radicalisation Awareness Network (RAN), een samenkomst van onder meer experts en academici, die onder aansturing van de Europese Commissie ervaringen uitwisselen over de (beleidsmatige) aanpak van problemen op het gebied van radicalisering.

Nederland pleit er in EU-verband voor dat ieder land een integrale aanpak heeft van terrorisme en extremisme, met nadruk op het vroegtijdig signaleren en interveniëren bij signalen van radicalisering. Nederland heeft ook een actieve rol gespeeld in de totstandkoming van het nieuwe EU Strategisch Kompas, inclusief de verwijzing naar het belang van een versterkte inzet op het voorkomen en tegengaan van terrorisme. Ook droeg Nederland actief bij aan de herziening van de raadsconclusies voor terrorismebestrijding, met als doel het erkennen van opkomende of versterkte internationale terrorismedreigingen en het daarop aanpassen van de

focus van de EU-inzet. Deze raadsconclusies zijn in juni 2022 aangenomen door de RBZ-raad.

Nederland zet binnen verschillende multilaterale fora, waaronder de VN, de EU, NAVO en het Global Counterterrorism Forum (GCTF), doorlopend in op het stevig verankeren van mensenrechten en het nauwer betrekken van het maatschappelijk middenveld bij de ontwikkeling van effectief contraterroreisme beleid. Dit deed Nederland de afgelopen jaren o.a. door het betrekken van het maatschappelijk middenveld bij onderhandelingen over CT-beleid binnen de GCTF, bij de onderhandelingen over de nieuwe VN CT-strategie en via samenwerking met het United Nations Office on Human Rights en de UN Office for Counter Terrorism. In 2021 zijn er, door een gezamenlijke inspanning van Nederland, Marokko en de VN aanbevelingen opgesteld en aangenomen die mogelijk negatieve effecten van maatregelen tegen terrorismefinanciering voor het maatschappelijk middenveld moeten mitigeren.

Door ondersteuning van programma's van lokale organisaties, onderzoek en capaciteitsopbouw van lokale veiligheidsautoriteiten om de expertise op terrorismebestrijding te vergroten, heeft Nederland in verschillende regio's bijgedragen aan het voorkomen en bestrijden van gewelddadig extremisme. Voorbeel-

den hiervan zijn training van gevangenispersoneel in het herkennen van radicalisering in Tunesië en Marokko, re-integratie in lokale gemeenschappen van vrouwen die onderdeel uitmaakten van Al Shabaab in Somalië en het in kaart brengen van de risico's van spillover van gewelddadig extremisme uit de Sahel naar de West-Afrikaanse kuststaten. Ook capaciteitsopbouw van lokale autoriteiten in de Westelijke Balkan die belast zijn met de terugkeer en re-integratie van uitreizigers, ondersteuning van Iraakse autoriteiten in het opstellen van een CT-strategie, samenwerking met lokale politie in Indonesië en het bevorderen van informatie-uitwisseling in samenwerking met Interpol en Europol, behoorden tot de activiteiten.

Ook de inzet van de Nederlandse krijgsmacht ter bevordering van de internationale rechtsorde heeft direct en indirect bijgedragen aan het tegengaan van de terroristische dreiging in Nederland. Zo werd de Nederlandse bijdrage aan de anti-ISIS coalitie, met als doel het versterken van de Iraakse veiligheidssector en het duurzaam verslaan van ISIS in Irak, tussen 2019 en 2022 voortgezet.⁶ Verder leverde Nederland tot juni 2021 militairen voor de missie Resolute Support in Af-

⁶ Kamerstukken II, 2020/21, 27925 nr. 755 & nr. 868, Kamerstukken II, 2018/19, 29521, nr. 381 & nr. 397.

ghanistan en ondersteunde Nederland de VN-missie in Mali door het leveren van luchttransportcapaciteit, met het oogmerk bij te dragen aan de doelstellingen van de VN om de veiligheid en stabiliteit in Mali te verbeteren.⁷

Inzet in het buitenland

- Het diplomatiek contraterorisme netwerk van het ministerie van BZ beslaat **6 regio's** en **6 bilaterale posities**.
- Het **monitoren** van het dreigingsbeeld en het voeren van de **dialogoog** met CT-autoriteiten van 3e landen.
- Jaarlijks **10 miljoen** in projecten gericht op **terrorismebestrijding** in het buitenland.
- **Capaciteitsopbouw** van lokale autoriteiten die belast zijn met de terugkeer van uitreizigers en hun families.
- **Trainingsen** aan gevangenispersoneel om hun bewustzijn van radicaliseringsrisico's en deskundigheid in de aanpak daarvan te vergroten.
- **Advisering** derde landen bij de ontwikkeling van CT-strategieën en de implementatie hiervan.

Aanpak terrorismefinanciering en ongewenste (buitenlandse) financiering

Preventieve, bestuurlijke aanpak van terrorismefinanciering

Wanneer het gegronde vermoeden bestaat van (ondersteuning van) terroristische activiteiten, kan ter vermindering van de dreiging de zogenoemde bevriezingsmaatregel worden opgelegd. De personen tegen wie deze maatregel is uitgevaardigd, worden op de nationale sanctielijst terrorisme geplaatst. Ten gevolge hiervan zijn de financiële tegoeden van degenen die op de lijst staan bevroren. Tegelijkertijd is het verboden voor anderen om financiële tegoeden en (op geld waardeerbare) middelen aan deze personen of organisaties ter beschikking te stellen.

Tevens kan Nederland voorstellen doen voor VN- en/of EU-sanctielijsten. Plaatsing op de VN- of EU-lijst betekent dat het nog moeilijker is voor de getroffen personen en entiteiten om de bevriezingsmaatregel te omzeilen. In de rapportageperiode heeft Nederland 10 voordrachten voor de EU IS/Al-Qaida-sanctielijst mede ingediend.

⁷ Kamerstukken II, 2021/22, 29521 nr. 426.

- De afgelopen jaren is wederom een aantal personen en een rechtspersoon (stichting) op de nationale sanctielijst terrorisme geplaatst.
- Tevens is (in het kader van de resocialisatie) een aantal personen van de lijst afgehaald. Ook zijn twee organisaties van de lijst afgehaald, omdat deze niet langer in Nederland actief zijn en er geen dreiging meer van deze organisaties uitgaat.
- In mei 2022 staan er **143** personen en **2** rechtspersonen op de nationale sanctielijst terrorisme.

Civielrechtelijke aanpak: verbieden van rechtspersonen

Per 1 januari 2022 zijn de mogelijkheden voor het verbieden van rechtspersonen verruimd. Op grond van artikel 2:20 BW kan het OM de rechter vragen om een rechtspersoon, zoals een vereniging of stichting, onmiddellijk te verbieden en te ontbinden als de activiteiten of het doel van de rechtspersoon in strijd is met de openbare orde. De verbodenverklaring van bijvoorbeeld extremistische, anti-democratische organisaties wint daarmee aan effectiviteit, met behoud van alle waarborgen die bij een dergelijke

procedure horen. Omdat de wetwijziging recent in werking is getreden zijn er op dit moment nog geen resultaten waarover kan worden gerapporteerd.

Programma FEC-Terrorismefinanciering en de pilot Buitenlandse Financiering

Het Programma FEC-Terrorismefinanciering is sinds 2015 een uniek multidisciplinair samenwerkingsverband waar strafrechtelijke, bestuursrechtelijke en fiscale informatie bij elkaar wordt gebracht, ten behoeve van de bestrijding van terrorismefinanciering en (ongewenste) buitenlandse financiering. Zo worden er financiële netwerken in kaart gebracht van (rechts-) personen die in verband kunnen worden gebracht met terrorisme. Indien het hierdoor verkregen inzicht daartoe aanleiding geeft, wordt een interventiestrategie opgesteld en kunnen passende (preventieve en repressieve) maatregelen worden genomen.

FEC

- Tot maart 2022 zijn binnen het Programma FEC-Terrorismefinanciering rond de **70** interventiestrategieën opgesteld (deze kunnen bestuursrechtelijk, fiscaal of strafrechtelijk van aard zijn).
- De afgelopen jaren heeft het OM enkele tientallen terrorismefinanciering-gerelateerde zaken voor de rechter gebracht.
- Tot op heden zijn in Nederland **27** rechtszaken met een expliciete TF-component afgerond. Er zijn **19** personen veroordeeld voor de financiering van terrorisme. **8** zaken eindigden met een vrijspraak.
- Bijna alle veroordelingen hebben betrekking op het leveren van financiële ondersteuning aan vrienden of familieleden die naar strijdgebieden zijn uitgereisd.

Financieel Expertise Centrum - Buitenlandse financiering

Het Financieel Expertise Centrum⁸ – Buitenlandse financiering (FEC-BF) is gericht op het in kaart brengen van de (van origine) buitenlandse financiering van maatschappelijke organisaties waarvan één of meer-

dere betrokken partijen direct of indirect in verband kunnen worden gebracht met terrorisme of de financiering daarvan. Zij brengen financiële stromen in kaart, analyseren deze en op basis daarvan wordt afgewogen om te interveniëren.

Het onderdeel Buitenlandse Financiering binnen het programma FEC-TF heeft ertoe geleid dat op nationaal niveau een overzicht geboden kan worden van buitenlandse financiering waarbij één of meerdere partijen in verband kunnen worden gebracht met terrorisme of terrorismefinanciering. De kennis die in FEC-verband wordt opgedaan over dit onderwerp wordt met relevante partijen, waaronder gemeenten, gedeeld. De analyses van het FEC-BF hebben tot meerdere interventies geleid-zowel van fiscale, bestuursrechtelijke als strafrechtelijke aard- door de verschillende aangesloten partners en participanten. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan het tegengaan van ongewenste financieringsstromen en bijbehorende ongewenste beïnvloeding en gedrag. Vanaf de start van de pilot-BF tot en met 2021 zijn in totaal 19 interventies afgestemd: acht bestuursrechtelijke, acht fiscale en drie strafrechtelijke interventies.

⁸ Het FEC is een samenwerkingsverband tussen autoriteiten met een toezicht-, controle-, vervolgings- of opsporingstaak in de financiële sector en is opgericht om de integriteit van deze sector te versterken.

Binnen internationale gremia zet Nederland in op het naleven van richtlijnen van de EU en de Financial Action Task Force (FATF), met name gericht op het voorkomen van mogelijk negatieve effecten van maatregelen op maatschappelijk ruimte. Daartoe heeft Nederland, samen met Marokko en de VN, binnen het Global Counter Terrorism Forum (GCTF) aanbevelingen ontwikkeld die toezien op het mitigeren van mogelijk negatieve effecten van terrorismefinancieringsmaatregelen op het maatschappelijk middenveld.

Taskforce Terrorismefinanciering

In 2017 is de Taskforce Terrorismefinanciering (TF) van start gegaan. Het binnen de wettelijke kaders delen van subject-gerelateerde informatie helpt financiële instellingen (inmiddels zes banken en een verzekeringsmaatschappij) gericht zoeken naar financiering van terrorisme. Deze publiek-private samenwerking, op basis van artikel 20 Wet politiegegevens, maakt sinds 2019 structureel onderdeel uit van FEC-TF.

Doorontwikkeling van deze manier van samenwerken heeft in februari 2021 geleid tot de start van de Fintell Alliance; een (eveneens) publiek-private samenwerking tussen de Financial Intelligence Unit Nederland

(FIU-Nederland) en vier grootbanken: ABN AMRO, ING, Rabobank en de Volksbank.

Versterking opsporing en vervolging terrorismefinanciering

De versterking in 2017 van de informatiedeling en analysefunctie binnen de TF-keten, heeft geleid tot een toename van het aantal signalen waarop (strafrechtelijk) vervolgonderzoek moet plaatsvinden. Er dreigde een disbalans te ontstaan tussen het aantal signalen en de capaciteit om hieraan opvolging te geven. Daarom zijn met ingang van 2022 ook de opsporing en vervolging binnen de TF-keten versterkt. Het Team Anti-Terrorismefinanciering (TATF) van de FIOD en het Functioneel Parket van het OM krijgen er respectievelijk 7 Fte en 2 Fte bij. Naar verwachting kan hiermee het toenemende aantal signalen beter worden opgepakt.

3. Voorbereiden

Ondanks alle alertheid en samenwerking kunnen incidenten of aanslagen plaatsvinden. Honderd procent veiligheid bestaat niet. Alle partners zijn daarom toegepast op maximale voorbereiding op terroristisch geweld. Ook in de afgelopen jaren is erop ingezet om maatschappij-ontwrichtende effecten na een aanslag zoveel mogelijk te beperken.

Terrorismegevolgbestrijding

Nederland heeft een slagvaardig ingerichte crisismanagement structuur ingericht op lokaal, regionaal en nationaal niveau. Om respons en hulpverlening te verbeteren, wordt ingezet op multidisciplinaire en landelijke voorbereiding. Centraal staat gezamenlijk opleiden en oefenen, met name voor ‘first responders’ als brandweer, politie en ambulances, maar ook breder met de Dienst Speciale Interventies en Defensie. Dit bevordert multidisciplinair leren en versterkt de samenwerking tussen nationaal en regionaal/lokaal niveau.

Naar aanleiding van de evaluatie van het functioneren van de nationale crisisstructuur rond de aanslag die op 18 maart 2019 in Utrecht plaatsvond is besloten dat de NCTV, in samenwerking met lokale, regionale en nationale crisispartners, zal zorgen voor een verheldering van de betekenis van het afkondigen van dreigingsniveau 5 en de rolverdeling voor het treffen van maatregelen en communicatie daarbij. Een verkenning naar de ontwikkeling van een dergelijk landelijk crisisplan is inmiddels uitgevoerd door het COT. Deze verkenning is een eerste stap naar de totstandkoming van Landelijk Crisisplan Terrorismegevolgbestrijding/Contraterrorisme zoals voorzien in de Nationale Veiligheid Strategie. De inzet is om deze eind 2022 gereed te hebben.

Versterking bewaken en beveiligen van personen, objecten en soft targets

Een belangrijk onderdeel van de aanpak is gericht op het beschermen van personen en objecten tegen extremistische en terroristische dreigingen. De dreigingen waar het stelsel bewaken en beveiligen mee wordt

geconfronteerd zijn diffuus en aan snelle verandering onderhevig. Bovendien is de afgelopen jaren hierbij de trend dat de dreigingen bovendien complexer, frequenter en ernstiger worden.

In de wetenschappelijke verkenning die het Adviescollege Toekomstbestendig Stelsel heeft laten uitvoeren ten behoeve van haar analyse van het stelsel wordt onder meer gesteld dat het jihadisme nog altijd de voornaamste terroristische dreiging vormt, maar dat het voorstelbaar is dat ook andere vormen van gewelddadig extremisme tot aanslagen zullen leiden. Tevens is de verwachting dat potentieel gewelddadige extremistische eenlingen ook in de toekomst een dreiging vormen.

Het Adviescollege stelt in haar analyse dat het aantal personen en objecten dat langdurig bewaakt en beveiligd moeten worden zal toenemen. Naast de investeringen in het stelsel die in het kader van het brede offensief tegen ondermijnende criminaliteit structureel zijn gedaan in de vorm van extra middelen en capaciteit, wordt daarom het stelsel, mede aan de hand van de aanbevelingen die het Adviescollege Toekomstbestendig Stelsel heeft gedaan, versterkt om zo blijvend het hoofd te kunnen bieden aan huidige en toekomstige dreigingen.

Stelsel bewaken en beveiligen

- Het doel van het stelsel bewaken en beveiligen is het voorkomen van (terroristische) aanslagen op personen, objecten en diensten.
- Het stelsel regelt ook op welke manier beveiligd wordt als er sprake is van dreiging. Bij bewaken en beveiligen zijn partijen betrokken zoals politie, de Koninklijke Marechaussee, het OM, lokale besturen, inlichtingen- en veiligheidsdiensten, ministeries en de NCTV.
- De Rijksoverheid heeft binnen dit stelsel een bijzondere verantwoordelijkheid voor personen, objecten en diensten, die een bijzondere functie hebben in onze democratische rechtsorde. Deze personen, objecten en diensten vallen in het zogenoemde 'rijksdomein'.

Religieuze instellingen in Nederland hebben de afgelopen jaren nog steeds te maken gehad met incidenten in de vorm van intimidatie, bedreiging, vernielingen en/of vandalisme, wat een grote impact kan hebben op het gevoel van (on)veiligheid. Ook incidenten en aanslagen bij religieuze instellingen in het buitenland dragen bij aan dit gevoel. Daarom is er, net als in de vorige rapportageperiode, blijvend

aandacht gegeven aan de veiligheidssituatie van religieuze instellingen en andere soft targets, zowel op lokaal als op rijksniveau.

Aanpak aanslagmiddelen

Op het gebied van diverse aanslagmiddelen is een ketensamenwerking ontwikkeld die toeziet op het tegengaan van het verwerven van aanslagmiddelen en het voorkomen van aanslagen. Daarbij worden de ontwikkelingen op het gebied van het gebruik van middelen om aanslagen mee te plegen nauwlettend in de gaten gehouden, evenals de technologische ontwikkelingen.

Explosieven

Per 1 februari 2021 is de vernieuwde EU-verordening Wet Precursoren voor Explosieven (Wpe) ingegaan en in de nationale regelgeving geïmplementeerd. Precursoren zijn de grondstoffen waarmee explosieven kunnen worden vervaardigd. Met deze aanpassing in de regelgeving worden de mogelijkheden om aan grondstoffen voor aanslagmiddelen te komen verder beperkt.

EU-verordening Wet Precursoren voor Explosieven

De verordening omvat onder meer de volgende aanscherpingen:

- Toevoeging ammoniumnitraat en zwavelzuur aan de lijst van precursoren
- Verificatieverplichting voor professionals die precursoren verkopen en een plicht om personeel te trainen in hoe om te gaan met de regelgeving.
- Vergunningplicht voor de professionele gebruiker als deze een precursor aanschaffen en voor activiteiten die buiten de bedrijfsvoering vallen.
- Verdachte transacties moeten binnen 24 uur na constateren gemeld worden bij het meldpunt verdachte transacties.

Evaluatie Wet Precursoren voor Explosieven

In juni 2021 is een evaluatie van het WODC naar de Wpe uitgevoerd⁹ met daarin vooral aandacht voor het vergunningstelsel, de meldplicht en de registratieplicht. De belangrijkste aandachtspunten betroffen:

⁹ Evaluatie van de Wet precursoren voor explosieven, Bureau voor Criminaliteitsanalyse, in opdracht van het WODC (juni 2021)

1. Beter afstemmen met en meer eisen stellen aan de betrokken partijen en de informatiedeling tussen ketenpartners op orde brengen.
2. Aanpassing van het proces rondom de aanvraag en de verkoop in het vergunningstelsel.
3. Beter inzet van administratieve controles.
4. Onderzoek naar de mogelijkheden voor terugkoppeling rondom meldingen door het meldpunt.

Gelet op deze aanbevelingen wordt hard gewerkt aan het versterken van de samenwerking tussen de betrokken ketenpartners. Een resultaat hiervan is dat de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT), de politie en de Douane regelmatig operationele informatie met elkaar delen, zodat ze gericht hun werkzaamheden kunnen verrichten.

Een belangrijk knelpunt voor het optimaliseren van de betere inzet van administratieve controles door de ILT is de beperkte beschikbaarheid van inspecteurs met kennis op dit vlak. Bovendien is hier in de nieuwe Wpe extra nadruk komen te liggen door de nieuwe verificatieverplichting. Komend jaar zal er samen met ILT gekeken worden hoe deze verplichting het beste ingevuld kan worden.

CBRN

Vanwege incidenten en dreigingen in het buitenland met biologische en chemische middelen is in 2018 door de ministeries van BZ, Defensie en JenV besloten tot een onderzoek naar de chemische en biologische kennisinfrastructuur op het gebied van strijdmiddelen in Nederland. Het resultaat is het HCCS-rapport 'Beschouwingen over de kennisinfrastructuur chemische en biologische veiligheid Nederland'. De aanbevelingen uit dit rapport hebben eind 2021 geleid tot het herstellen van het Landelijk Netwerk Terroristische Aanslagen, het opstarten van multidisciplinaire vroeg-signalering en investeringen in kennisopbouw.

Vuurwapens

De Vuurwapenaanpak richt zich op het versterken van de landelijke gecoördineerde opsporing op de harde kern van zowel de nationale als internationale vuurwapenhandelaren in Nederland om de algehele beschikbaarheid van vuurwapens in Nederland te verminderen. In 2019 is het Actieprogramma Illegale Vuurwapens, Munitie en Explosieven opgesteld. Dit is een samenwerking het ministerie van JenV, Politie, OM, Koninklijke Marechaussee en Douane. Belangrijke speerpunten binnen deze samenwerking zijn het tegengaan van de ontwikkeling van 3D geprinte (on-

derdelen van) vuurwapens en het ontwikkelen van een database over schietincidenten en inbeslagnames.

4. Vervolgen

Het strafrecht is en blijft een belangrijk onderdeel van de bestrijding van terrorisme. Van opsporing, vervolging en berechting gaat een preventieve, repressieve en curatieve werking uit. Er is in de afgelopen periode onverminderd ingezet op de strafrechtelijke aanpak van terrorisme. Personen die verdacht worden van het plegen van terroristische misdrijven dienen te allen tijde verantwoording af te leggen voor een rechter. Net zo belangrijk als vervolging en berechting is de veilige re-integratie in de samenleving nadat een (gevangenis)straf ten uitvoer is gelegd. In de afgelopen periode zijn hierin belangrijke stappen gezet.

Versterken opsporing en vervolging terrorismeverdachten

In de afgelopen periode zijn er diverse strafrechtelijke veroordelingen door de rechter uitgesproken, onder meer in strafzaken tegen uitreizigers naar strijdgebieden. Zo zijn er in 2020 zes verdachten veroordeeld voor het voorbereiden van een grote terroristische aanslag op willekeurige burgers en de politie in Ne-

derland. Zij hebben deelgenomen aan een terroristische organisatie en een training gevolgd met het oog op het plegen van een terroristisch misdrijf. In deze zaken zijn aanzienlijke gevangenisstraffen opgelegd, oplopend tot 17 jaar.

In 2021 zijn onder andere een tweetal mannen veroordeeld voor deelname aan de terroristische organisatie ISIS en het voorbereiden van een terroristische aanslag in Nederland. Ook is er een vrouw veroordeeld voor deelname aan ISIS als terroristische organisatie én als organisatie met het oogmerk op het plegen van oorlogsmisdrijven door een actieve en grote rol te spelen bij het verspreiden van propaganda van ISIS. Verder zijn in september 2021 negen personen aangehouden in Eindhoven voor het voorbereiden en/of bevorderen van terroristische misdrijven dan wel training daarvoor. Deze zaak loopt nog.

Ook op rechtsextremistisch vlak kwam het strafrecht in beeld. Zo werden twee jonge mannen door de

rechtbank Rotterdam veroordeeld voor deelname aan de rechts-extremistische organisatie The Base. Deze organisatie werd door de rechtbank Rotterdam als terroristisch aangemerkt.

Bij de opsporing en vervolging van verdachten van terroristische misdrijven wordt de politie en het OM geconfronteerd met nieuwe ontwikkelingen en dreigingen. Opvallend is dat extremistische en terroristische ideologieën steeds meer via – voornamelijk besloten – socialemediaplatformen worden verspreid. Het is belangrijk dat de partners in de aanpak van terrorisme tijdig anticiperen op deze nieuwe ontwikkelingen. De strafrechtketen werkt dan ook continu aan specialistische kennisopbouw om goed op dit soort ontwikkelingen te kunnen inspelen.

De afgelopen jaren heeft het OM enkele tientallen terrorismefinanciering-gerelateerde zaken voor de rechter gebracht die hebben geleid tot een veroordeling voor de financiering van terrorisme (artikel 421 Wetboek van Strafrecht, en/of overtreding Sanctiewet 1977). Bijna alle veroordelingen hebben betrekking op het leveren van financiële ondersteuning van vrienden of familieleden die naar strijdgebieden zijn uitgereisd.

Hoewel de strafrechtelijke bevoegdheden voor terrorismebestrijding adequaat zijn, dient continu te worden bezien of het wettelijk instrumentarium aanpassing en aanscherping behoeft. De afgelopen periode zijn diverse wetsvoorstellen ter versteviging en uitbreiding van het strafrecht in voorbereiding genomen dan wel reeds ingediend. Het wetsvoorstel dat voorziet in het strafbaar stellen van het zonder toestemming verblijven in een door een terroristische organisatie gecontroleerd gebied ligt bij verschijnen van deze rapportage in de Eerste Kamer. Een aanvulling op dit wetsvoorstel – dat voorziet in een strafuitsluitingsgrond voor journalisten en hulpverleners – is in voorbereiding.

Een wetsvoorstel ter verduidelijking van de reikwijdte van de zelfstandige gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel (GVM), als onderdeel van de Wet langdurig toezicht (Wlt), is inmiddels ingediend. Dit voorstel is ingegeven door de omstandigheid dat er in de praktijk onduidelijkheden bestonden over de toepasselijkheid van de GVM – en daarmee ook over de mogelijkheid om de proeftijd van de voorwaardelijke invrijheidstelling (meermaals) te verlengen. Met het oog op lopende en komende strafzaken tegen terrorismeverdachten hecht het kabinet grote waarde aan dit wetsvoorstel.

Aanpak uitreizigers

Op dit moment bevinden zich nog ongeveer 120 Nederlandse uitreizigers in Syrië, Irak of Turkije. Ongeveer een derde van hen verblijft in de Syrisch-Koerdische kampen al-Roj of al-Hawl of in diverse detentiecentra in Noordoost-Syrië. Daarnaast verblijven in de regio nog bijna 200 minderjarigen met een Nederlandse link. Nederland heeft zich sinds 2019 ingezet om opties voor berechting in de regio van uitreizigers te verkennen. Uit deze verkenning zijn op dit moment nog geen reële opties voortgekomen om ISIS-strijders internationaal of in de regio te berechten. Nederland steunt het tegengaan van straffeloosheid van ISIS-strijders in den brede door middel van steun aan Irak op vlak van bewijsvergaring via UNITAD en door middel van recente steun aan een verkenningsmissie van de VN (UNOCT en UNICEF) om de noden van Irak te signaleren op het gebied van berechting, rehabilitatie en re-integratie van Iraakse ISIS-strijders die terugkeren uit Noordoost-Syrië.

In de rapportageperiode zijn uitreizigers druppelsgewijs teruggekeerd naar Nederland. Zij zijn direct na aankomst aangehouden en de meeste van hen zijn tot (lange) gevangenisstraffen veroordeeld. In die gevallen waarin dat mogelijk was, is het Nederlander-schap in het belang van nationale veiligheid

ingetrokken wegens aansluiting bij een terroristische organisatie in het buitenland die een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid. Een andere ontwikkeling in de rapportageperiode was dat de Rechtbank Rotterdam oordeelde dat Nederland meer moest doen om vervolging in Nederland mogelijk te maken van vrouwen die vastzaten in Syrisch-Koerdische kampen. Om straffeloosheid te voorkomen en vanwege specifieke individuele feiten en omstandigheden heeft het kabinet besloten een aantal van deze vrouwen naar Nederland over te brengen. Er heeft in deze gevallen steeds een afweging plaatsgevonden, waarin onder meer de veiligheidssituatie in de regio en de gevolgen voor de internationale betrekkingen zijn meegewogen. Daarnaast is er steeds oog voor de gevolgen die een overbrenging naar Nederland kan hebben voor de nationale veiligheid.

Overbrenging naar Nederland

- In juni 2021 werd **1** vrouw met haar twee kinderen ter berechting naar Nederland overgebracht en er werd **1** slachtoffer van internationale kindontvoering naar Nederland overgebracht.
- In februari 2022 werden **5** vrouwen ter berechting naar Nederland overgebracht. Hierbij waren **11** kinderen betrokken.

Minderjarigen

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) heeft in 2017 de opdracht gekregen om veilige opvang voor te bereiden voor kinderen van uitreizigers met een Nederlandse link die terugkeren naar Nederland. In samenwerking met diverse landelijke partners heeft de RvdK hiervoor een aanpak ontwikkeld om veilige opvang mogelijk te maken. Op het moment dat de RvdK weet dat kinderen van uitreizigers naar Nederland komen, wordt bij de kinderrechter om een kindbeschermingsmaatregel verzocht. Na aankomst in Nederland worden de kinderen overgedragen aan een Gecertificeerde Instelling, die het toezicht uitvoert op het gezag (gezinsvoogd). Initieel werden kinderen bij aankomst in Nederland direct in het (familie)netwerk geplaatst. Echter, op basis van ervaringen van de

RvdK met deze kinderen die na een jarenlang verblijf in Syrië mogelijk blootgesteld zijn aan traumatiserende (oorlogs-)ervaringen en ideologische indoctrinatie, worden de kinderen na aankomst in Nederland voor drie maanden in een gespecialiseerde jeugdzorginstelling geplaatst om te worden geobserveerd en gestabiliseerd. Sinds april 2019 zijn 20 kinderen in observatie geweest.

Experts van het Landelijk Adviesteam minderjarige Terugkeerders (LAT) screenen tijdens de observatieperiode de kinderen op trauma, hechting en ideologie. Uit dit onderzoek en de screening blijkt welke zorg de kinderen op korte termijn nodig hebben. De RvdK doet gedurende de Voorlopige Ondertoezichtsinstelling (VOTS) onderzoek of kindbeschermingsmaatregelen nodig zijn na de periode van drie maanden observatie.

Landelijk Adviesteam minderjarige Terugkeerders (LAT)

- Experts van het Landelijk Adviesteam minderjarige Terugkeerders (LAT) screenen tijdens de observatieperiode de kinderen op trauma, hechting en ideologie.
- Uit de screening blijkt welke zorg de kinderen op korte termijn nodig hebben.
- De RvdK onderzoekt gedurende de observatieperiode of aansluitend daarop kindbeschermingsmaatregelen en een uithuisplaatsing nodig zijn.

Verstevigen aanpak detentie en re-integratie: veilige terugkeer tijdens en na detentie

In Nederland worden verdachten van en veroordeelden voor een terroristisch misdrijf op een van de drie Terroristenafdelingen (TA) van de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) geplaatst. Daar wordt – binnen strenge toezichts- en veiligheidsmaatregelen – samen met de partners gewerkt aan een zo veilig mogelijke terugkeer in de samenleving. De reden voor geconcentreerde plaatsing is het tegengaan van rekrutering en verspreiding van het radicale gedachtegoed binnen de muren van de reguliere gevangenis.

Buiten de TA komt het op basis van een inventarisatie van beschikbare AIVD-informatie waarschijnlijk nauwelijks voor dat het jihadistische gedachtegoed actief wordt verspreid. Onderlinge beïnvloeding kan bijdragen aan de dreiging die uitgaat van terrorismege-detineerden zowel binnen de TA als na vrijlating. Om dit zoveel mogelijk tegen te gaan, wordt op de TA gewerkt met een differentiatiebeleid. Hierbij worden gedetineerden die elkaar op een negatieve manier kunnen beïnvloeden, waar mogelijk, van elkaar gescheiden. Om ongewenste netwerkvorming te voorkomen is de TA-capaciteit in 2020 uitgebreid van 48 naar 70 plaatsen. Hierbij is in PI Zwolle een TA voor vrouwen gecreëerd. De actuele bezettingsgraad is van invloed op de wijze waarop het differentiatiebeleid uitgevoerd kan worden en is daarmee een blijvend aandachtspunt.

Bij verschijnen van deze rapportage verblijven 44 verdachten en veroordeelden op de TA van de gevangissen in Vught, Rotterdam en Zwolle.

In 2019 heeft de Inspectie JenV een onderzoek gedaan specifiek naar de omgang van de medewerkers op de TA met de gedetineerden en hoe gewerkt wordt aan de terugkeer van gedetineerden in de maatschappij.¹⁰ De Inspectie concludeert dat op de TA positieve ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die bijdragen aan

de omgang van de medewerkers met de gedetineerden en het bieden van maatwerk aan de gedetineerden, maar dat de toepassing en bruikbaarheid van het risicotaxatie-instrument VERA-2R aandacht verdient. Daarom hebben DJI en Reclassering Nederland (RN) het gebruik van de VERA-2R verbeterd, door onder andere te zorgen dat er tijdig informatie tussen RN en DJI wordt uitgewisseld.

VERA-2R

Met de VERA-2R (Violent Extremist Risk Assessment - Versie 2 Revisie) kan een gestructureerd professioneel oordeel worden gegeven over het risico op gewelddadig extremisme en terrorisme. Het is een internationaal erkend instrument van het Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie (NIFP) en wordt breed toegepast binnen de strafrechtketen.

Omdat de onderzoeksgroep van terroristen relatief klein is, is enkele jaren geleden een Europese Database van veroordeelde Terrorismeplegers (EDT) opgezet. Mede op basis van de EDT ontstaat meer inzicht in de kenmerken en achtergronden van terrorismeveroordeelden wat de doorontwikkeling en het gebruik van

de VERA-2R ten goede komt, maar ook de terrorisme-aanpak als geheel. Nederland roept bilateraal en in EU-verband actief op om bij te dragen aan deze database.

Samenwerking partners

Op 18 maart 2019 werd Nederland opgeschrikt door een aanslag in een tram in Utrecht.

Mede in het licht daarvan zijn er sindsdien stappen gezet die eraan bijdragen dat bij verschillende ketenpartijen een completer beeld kan ontstaan ten behoeve van duiding van de problematiek, risicotaxatie en re-integratie. Om gedurende detentie mogelijke signalen van radicalisering beter te onderkennen en er tijdens en na detentie opvolging aan te kunnen geven is DJI in 2019 gestart met het Meldpunt Radicalisering en het Multidisciplinair Afstemmingsoverleg Resocialisatie (MAR). Het Meldpunt Radicalisering en het MAR richten zich niet alleen op gedetineerden in de terroristenafdelingen, maar ook op gedetineerden in reguliere penitentiaire inrichtingen waarbij (mogelijk) sprake is van signalen van radicalisering. Indien sprake is van een zorgelijk beeld wordt een MAR georganiseerd met DJI, RN en de betrokken gemeente.

¹⁰ De Terroristen Afdelingen in Nederland', Inspectie Justitie en Veiligheid (2019). Vervolgonderzoek wordt in de tweede helft van 2022 verwacht.

Werkmodel veilige re-integratie

Daarnaast is door de NCTV, LSE en politie samen met partners het Werkmodel Veilige Re-integratie ontwikkeld. Dit werkmodel is in januari 2022 uitgerold binnen Zorg- en Veiligheidshuizen, gemeenten en andere deelnemers aan casusoverleggen. Dit organisatie overstijgende model voorziet in een gezamenlijke werkwijze die eraan bijdraagt dat betrokken ketenpartners in een casusoverleg een integraal beeld krijgen van een persoon voor, tijdens en na detentie, om aan de hand hiervan re-integratiestappen te bepalen. Het werkmodel helpt om de juiste informatie bij de relevante ketenpartners te krijgen, waarbij ook het beeld vanuit de zorg en het sociaal domein wordt meegenomen als contextinformatie in relatie tot de dreiging.

Team Terrorisme en Extremisme (TER)

- Het team Terrorisme en Extremisme (TER) van Reclassering Nederland heeft een belangrijke rol in het toezicht houden op en begeleiden van re-integratie van gedetineerden die verdacht worden van of veroordeeld zijn voor het plegen of voorbereiden van terroristische misdrijven.
- Het team TER is gericht op het signaleren, beheersen en wegnemen van risico's en het zoeken naar mogelijkheden tot losweken van een extremistisch netwerk en re-integratie in de samenleving.
- In de periode 2012-2022 hebben 366 justitiabelen met een extremistische achtergrond deelgenomen aan een reclasseringsprogramma.

Inzicht in interventies en recidive

Verschillende onderzoeken tonen aan dat terrorisme gerelateerde recidive onder terrorismeveroordeelden met 5% relatief laag is, zeker in vergelijking met reguliere criminaliteit.¹¹ Het recidivecijfer kan een belangrijke graadmeter zijn voor zowel de effectiviteit van de aanpak als voor een veilige re-integratie en terugkeer in de samenleving. Er kan echter ook dreiging uitgaan van terrorismeveroordeelden zonder dat

daarvoor de wet wordt overtreden, bijvoorbeeld door terug te keren naar extremistische netwerken en daar een negatieve invloed te hebben op anderen. Professionals zetten zich daarom in om zicht te houden op het gedrag van een veroordeelde, om op basis hiervan een individueel plan van aanpak voor een veilige en gecontroleerde re-integratie op te stellen en hen na detentie waar nodig te blijven monitoren.

Onderzoek toont aan dat veel ex-gedetineerden problemen ervaren op het gebied van huisvesting en werk, terwijl stabiliteit op deze domeinen de kans op recidive verlaagt.

De TA's bieden op maat gemaakte interventies aan op het gebied van disengagement en re-integratie. Uit recent onderzoek blijkt dat het huidige aanbod van interventies binnen detentie de door DJI geformuleerde aandachtsgebieden dekt.¹²

¹¹ Re-integratie en recidive na een verblijf op de TA', Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR), de Vrije Universiteit Amsterdam (VU) en A-Lab (2021); 'Recidive van ex-gedetineerden die uitstromen van een terroristenafdeling', WODC (9 juni 2022); Liesbeth van der Heide en Bart Schuurman (2018), 'Re-Integratie van delinquenten met een extremistische achtergrond: evaluatie van de Nederlandse aanpak', ISGA Report; Thomas Renard (2020), 'Overblown: exploring the gap between fear of terrorist recidivism and the evidence', CTC Sentinel

¹² De aandachtsgebieden zijn 'Protectieve steun van familie', 'Betrekken sociaal netwerk', 'Persoonlijke identiteit', 'Herinterpretatie van ideologie', 'Praktische leefgebieden op orde', 'Weerbaarheid' en 'Houding en responsiviteit'. Onderzoek Radar 2021

Vreemdelingrechtelijke en nationaliteitsrechtelijke maatregelen

Ten aanzien van vreemdelingen die een gevaar vormen voor de nationale veiligheid, hetgeen over het algemeen blijkt uit een onherroepelijke strafrechtelijke veroordeling wegens een terroristisch misdrijf of een ambtsbericht van de AIVD, kunnen vreemdelingrechtelijke maatregelen getroffen worden, zoals het beëindigen van het verblijfsrecht en het opleggen van een inreisverbod. Tevens is het mogelijk om vreemdelingrechtelijke toezichtsmaatregelen op te leggen aan vreemdelingen die een bedreiging vormen voor de nationale veiligheid, zoals een meldplicht, een gebiedsgebod of vreemdelingenbewaring.

Zolang het niet tot staatloosheid leidt biedt de Rijkswet op het Nederlanderschap (RWN) de minister van JenV de mogelijkheid om het Nederlanderschap in te trekken. In februari 2022 is de bevoegdheid voor intrekking van het Nederlanderschap op grond van artikel 14, vierde lid, RWN met vijf jaar verlengd. Hiermee blijft het mogelijk het Nederlanderschap in te trekken van personen die zich in het buitenland hebben aangesloten bij een terroristische groepering die een bedreiging vormt voor de nationale veiligheid van het Koninkrijk. Daarnaast biedt artikel 14, tweede lid, RWN de mogelijkheid om het Nederlanderschap in te

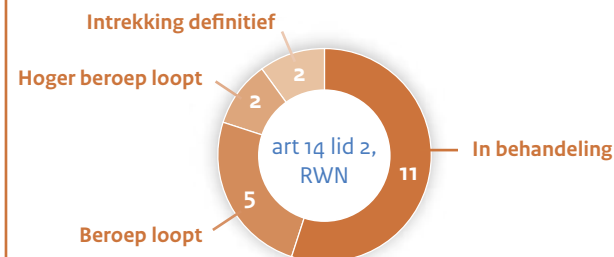
trekken na een onherroepelijke veroordeling voor een terroristisch misdrijf.

Indien het Nederlanderschap of de verblijfsvergunning van een persoon wordt ingetrokken of deze om een andere reden geen verblijfsrecht (meer) heeft, dient deze persoon Nederland te verlaten. De DT&V regisseert het vertrek van vreemdelingen die geen recht hebben op verblijf in Nederland. Het vertrek van personen die een gevaar vormen voor de nationale veiligheid heeft daarbij prioriteit. De DT&V werkt in een zo vroeg mogelijk stadium aan het vertrek van deze personen. Vanaf 2017 zijn circa 25 personen die een gevaar vormen voor de nationale veiligheid uit de caseload van de DT&V aantoonbaar vertrokken. Daarbij ging het in circa 5 gevallen om een persoon van wie de Nederlandse nationaliteit is ingetrokken.

Intrekkingen art 14, lid 2, RWN

- In **20** zaken is besloten tot het intrekken van het Nederlanderschap op grond van artikel 14 lid 2 Rijkswet Nederlanderschap.
- **11** bezwaarzaken tegen de besluiten tot intrekking zijn nog in behandeling bij de IND.
- In **5** gevallen loopt het beroep nog bij de rechtbank.
- Bij **2** intrekkingzaken loopt nog een hoger beroep bij de Raad van State.
- **2** intrekkingen zijn definitief (de uitspraken zijn onherroepelijk).

Intrekkingen art 14, lid 4, RWN

- In **24** zaken is besloten tot het intrekken van het Nederlandschap op grond van artikel 14, vierde lid, RWN.
- **2** van deze besluiten tot intrekkingen zijn vernietigd door de rechter omdat niet kon worden aangetoond dat de aansluiting bij een terroristische organisatie had voortgeduurd tot na 11 maart 2017 (de inwerkingtreding van artikel 14, vierde lid, RWN en de daarbij behorende lijst met terroristische organisaties). Deze uitspraak heeft ertoe geleid dat **5** andere besluiten zijn ingetrokken, omdat ook in die zaken niet kon worden aangetoond dat de aansluiting tot na 11 maart 2017 had voortgeduurd.

- Er zijn geen beroepszaken tegen de besluiten tot intrekking in behandeling bij de rechtbank.
- **4** intrekkingzaken lopen nog in hoger beroep bij de Raad van State.
- **13** intrekkingen zijn definitief.

